

džojsova pisma paudnu i eliotu

EZRI PAUNDU

9. april 1917.

Cirih

Dragi Paunde, veliko hvala za Vaše pismo od 26. prošlog meseca, koje je stiglo tek jutros. Zbog ovog zastoja kao i zbog činjenice da nemam ništa pripremljeno, šaljem Vam propratnu belešku kao što želite. Poslao sam tri pesme, čini mi se u decembru, časopisu *Poetry* (Čikago) preko svog zastupnika, ali nemam nikakvih vesti o njima. Ukoliko ih već nisu objavili i ako neće, da li biste ih Vi preuzeli? Što se tiče priča, nemam nijednu. Imam neke prozne skice, kao što sam vam rekao, ali zaključane su u mom radnom stolu u Trstu. Što se tiče odlomaka iz *Uliksa*, jedino što bih Vam mogao poslati je poglavlje o Hamletu ili jedan njegov deo – on bi, međutim, samo izgubio izdavanjem. Ako bih mogao uraditi bilo šta drugo – možda naprosto neki prevod ili prikaz – molim Vas, javite mi. Rado ću to učiniti, premda sam sasvim siguran da Vi, sa svojom ubičajenom naklonošću, preuveličavate privlačnu moć mog ubogog potpisa. Čitav dan razmišljam šta bih mogao učiniti ili napisati. Možda nešto i postoji, kada bih se samo mogao doseći. Nevolja je što imam veoma malo mašte. Takođe, veoma sam loš kritičar. Na primer, neko mi je pre izvesnog vremena dao na čitanje roman u dva dela *Joseph Vance*. Čitao sam ga neko vreme s prekidima, sve dok nisam ustanovio da sam čitao drugi deo umesto prvog. A ako sam rdav čitalac, izuzetno sam dosadan pisac – barem sebi samom. Dosadi mi pre nego što stignem do kraja. Zanima me da li će vam se dopasti knjiga koju pišem. Stvaram je, kako bi rekao Aristotel, različitim sredstvima u pojedinim odeljcima. Začudo, uprkos bolesti, u poslednje vreme sam prilično napisao.

Što se moga romana tiče, izgleda da je došlo do zastoja. Nisam video nijedan prikaz u *New Statesmanu*. G. Boyd² mi je poslao belešku iz *New York Suna*, oko 2000 reči, od g. Hunekera³, veoma pohvalnu. Gospodica Viver⁴ takođe mi je poslala neke beleške iz Amerike, ali izgleda da su usput ispile iz koverta. Uzgred budi rečeno, mislim da treba da mi pišete bez ikakvih doterivanja. Možda je Vaše poslednje pismo zbog toga kasnilo.

Kao što sam Vam pisao, Pozorišno društvo je voljno da ponovo razmotri moj komad *Izgnanici*. Zamoliću moga zašutnika da ga ove jeseni ponudi izdavačima u Londonu i Njujorku. Voleo bih da mi neko preporuči nekog dobrog zastupnika za dramske stvari u Americi, koji bi ga preuzeo. Možda bi imao više uspeha od *Portreta umetnika*. Šaljem vam jedan limerik⁵ na tu temu:

Dangubi jednoj, Stiven se zvao,
mladost je bila pravi pakao;
živeo u jadu
u groznom smradu,
ni Hotentot ne bi verovao!

Uprkos naporima kritičara *Timesa* i *Manchester Guardina* da knjizi udahnu nešto života, sve je palo u vodu ili će uskoro – možda zbog odsustva navodnika.⁶ Voleo bih da saznam šta Jejts kaže o *Izgnanicima*.

Prilično sam umoran jer sam ispravljao štamparske greške u romanu. Ima ih skoro četiri stotine. Nisu mi poslali drugu korekturu. Ovo spominjem povodom eventualnog drugog izdavanja tokom ovog stoleća. Najava na poslednjoj strani *Egoista*⁷ je pobožno preterivanje – tako barem piše gospodica Viver.

Bilo kako bilo, bolje mi je. Pišite mi, molim vas, o Vašem časopisu. Nastaviću da pišem zahvaljujući ljubaznosti moga nepoznatog prijatelja⁸ i g. Kvina.⁹

Nadam se da ste dobro. Moja supruga i bučna deca zahvaljuju Vam na dobrim željama. Od mene, *ogni bene!* Iskreno vaš,

Džejs Džojz

20. avgust 1917.

Cirih

Dragi Paunde, upravo sam Vam poslao telegram: telegrafišite Kvinu da potvrdi ili Vama pošalje novac telegramom, ovdje ništa nije stiglo. Pisali ste 17. jula da ste od njega primili pismo u kojem kaže da mi je poslao predumak za rukopis moje drame: Koliko shvatam, pismo iz Njujorka mora da je bilo poslato oko 8. jula. Danas je 20. avgust. Ovdje nije prispeo nikakav novac, a raspitavši se u pošti, saznajem da nije ni tamo. Mora da je pošiljka zalutala ili je neka greška koju treba raščistiti. Šaljem Vam 6 šilinga za troškove slanja telegrama. Ako ne bude dovoljno, svakako odbite od sume koja stigne za mene.

Žao mi je što čujem da ste toliko pretrpani poslom. Što se mene tiče, zdravije mi se, na žalost, ponovo pogoršalo. Dok sam u subotu išao ulicom, spopala me je jaka krstobolja tako da se nekih dvadesetak minuta nisam mogao maknuti. Uspeo sam da se uvučem u tramvaj i stignem kući. Uveče mi je bilo bolje, ali sutradan sam ponovo imao simptome glaukoma – danas mi je malo bolje. Sutra ujutro idem do Augenklinike. Klima mi je ovdje nepodnošljiva, tako da, bio operisan ili ne, želim da sledećeg meseca odem odavde. Savetuju mja da odem u italijanski deo Švajcarske. Ima i drugih razloga za odlazak. Bojim se da će biti veoma teško zagrejati ove sobe za vreme oštre ciriške zime, ja sve je teže i teže nabaviti pojedine namirnice, pa mislim da je najbolje da se preselim tamo u neki jeftini pansion. Učiniću to ako stigne novac od g. Kvina i ako postoje izgledi da se Vaš predlog od pre nekoliko meseci ostvari; mislim u pogledu *Uliksa*. Predložili ste da se pojavljuje u nastavcima u *Egoistu* i *Little Review* i da mi na taj način donese dvostruki honorar. Spreman sam da ga od 1. januara dam za objavljivanje u nastavcima od oko 6000 reči. Biće mi neophodno da na neki način nadomestim prihode od podučavanja koje gubim odlazeći odavde. Pomoć koju dobijam od moga nepoznatog i plemenitog dobrotvora sada iznosi 350 umesto

420 šv. franaka, zbog promene kursa – to je ravno, u kupovnoj moći, sumi od 250 šv. franaka u normalnim prilikama. Naravno, od velike mi je pomoći i da mi nije toga bio bih u sirotištu, ali moram to dopuniti. Javite mi da li je ovaj Vaš plan još uvek izvodljiv. Nadam se da jeste.

Moj zastupnik ima velikih poteškoća sa g. Ričardsonom¹⁰ oko izdavanja moga komada. On (g. R.) je *Dablince* krčmio u Americi kao otpadnu hartiju, a sada vraća sopstvene primerke da uštedi troškove novog izdanja. G. Arčer piše da ste mu poslali primerak moga romana. Kaže da ne može da ga čita: suviše je depresivan. Kaže, može da čita samo detektivske priče. Da nije bolestan?

Da završim. Molim vas, ne brinite za mene. Vid mi se danas malo pogoršao, ali preguracu to kao i druge stvari ranije. Nisam primio vaše stihove, niti stihove g. Eliota, čak ni svoje sopstvene.

Uz najsrdačnije pozdrave, iskreno Vaš,

Džejs Džojz

22. oktobar 1917.

Lokarno

Dragi Paunde, stigao sam ovamo pre nekoliko dana, ali imao sam toliko posla oko prtljaga itd. da nisam mogao pisati. Nema svrhe raspređati o mom zdravstvenom i finansijskom krah u avgustu. Što se tiče onog prvog, šta je bilo bilo je. Čak ni sada ne vidim osobito dobro, ali vid mi se poboljšava. U pogledu onog drugog, veliki sam dužnik Vaš i gospodice Viver zbog vaše hitre ljubazne pomoći.¹¹ Da nije bilo vas, propao bih. Primećujem da sebe kriivate što ste me pogrešno obavestili. Glup sam, međutim, bio ja. Drago mi je što će se *Uliks* pojaviti u oba časopisa¹² počev od marta, i sada, kada sam ponovo u stanju da pišem, prionuću na posao. Nadam se da će vam se oboma dopasti. Šaljem vam jedan primerak *Marzocco* s napisom g. Diega Anjelija.¹³ Direktor firme *Cres and Co* razgovarao je sa mnom o prevodu moga romana na francuski (treba da izađe tokom ovog stoleća), a juče je navratila čerka Dostojevskog. Pročitala je napis g. Anjelija i želela bi jedan primerak knjige. Bojim se da će morati sama da je štampa. Suprug mi je rekla da izdajete knjigu u kojoj je esej o romanu. Stoga bi Vas moglo zanimati da su štampari, pošto je prvo izdanje rasprodato, a o knjizi pisano u osam zemalja, pisali autoru i tražili da izbac i izmeni pojedine pasuse, i čak su odbili da štampaju drugo izdanje. Izgleda da je gospodica Viver pronašla nekog štampara u unutrašnjosti koji će je štampati, tako bar kaže. Sada obavljam korekturu *Izgnanika*. Jejts mi je pisao o tome, ali izgleda da je zaboravio o čemu se tu radi. Bilo kako bilo, kaže da mu je pozorište u krizi. Glumci koje sada ima nisu u stanju da odigraju čak ni proste komedije. U nadi da su stvari možda pošle nabolje, ponovo mu pišem o tome, prilično podsticajno. Takođe ću pisati g. Martinu, premda ga ne poznajem.¹⁴ Ako njihovo pozorište nema glumaca koji bi to mogli odigrati, svakako bi mogli uvežbat. Ako ne, šta onda rade na bini? Pisaću i g. Steržu Muru, kome se komad, kako ste rekli, dopao, zatim ponovo g. Arčeru i g. Grejnu¹⁵, a možda i g. Šortu¹⁶, g. Barkeru i g. Simonsu. U stvari, napisaću, po običaju, veliki broj pisama velikom broju ljudi.

Primio sam primerke *Little Review* s Vašim razgaljujućim i poletnim napisom.¹⁷ Časopis deluje bogatije otkako ste preuzeli evropsko izdanje.

Nadam se da ste gospođa Paund i Vi sasvim dobro. Ovo zakasnelo pismo nije naročito dugo, a čak ni potpuno, ali na momente mi je teško da oči držim otvorene – kao i čitaocima mojih remek-dela.

Imam utisak da sam mnoge stvari zaboravio da Vam kažem. Nema sumnje da ću ih se priseliti pet minuta pošto pošaljem ovo pismo. Tek sam jutros primio pesme g. Eliota.¹⁸

Koliko god trapavo delovalo, primite moju najiskreniju zahvalnost za pomoć u tako teškom trenutku. Veoma zahvalan,

Džejs Džojz

5. jun 1920.

Trst

Dragi Paunde, jutros sam otišao na stanicu da bih krenuo na put u 7.30. Kada sam stigao, rekoše mi da se putnički voz koji je otišao pre nekoliko časova sudario s nekim drugim vozom, a ishod se vidi iz priloženog novinskog isečka. Sva je sreća da nisam bio u njemu. Takođe su mi rekli da je ekspres Trst-Pariz u 7.30 otkazan zbog štrajka. Ima dva voza od T. do Desencana: jedan u 11.30, koji stiže tamo u slabasni čas oko ponoći. Drugi kreće u 5 i putuje (ili mili) cele noći i stiže oko 6 ujutro. Ovaj voz mi nikako ne odgovara.

Sada nameravam da tim putem krenem za Englesku i Irsku, ali mislim da nema svrhe da sada krenem. Pretpostavljam da ćete posle 12. jula otići za London. U tom slučaju čemo se, nadam se, sresti. Vaš ljubazni poziv da dođem u Sirmione prihvatilo sam samo zato da bih Vas video. Ali, to bi, ipak, bio veliki izdatak za vas. A i za mene, ako bih putovao drugom klasom. O stanju na ovdašnjoj železnici možete prosuditi iz drugog isečka.

Moji razlozi za putovanje na sever su sledeći. Potreban mi je jedan duži odmor (time ne mislim da prekinem rad na *Uliksu*, treba mi mira da ga dovršim) daleko odavde. Moja je situacija u proteklih sedam meseci bila veoma neprijatna, da ovaj grad i ne spominjem (*de mortuis nil nisi bene*). Živim u stanu sa još jedanaestoro ljudi i imao sam silnih muka da obezbedim dovoljno vremena i mira da napišem ona dva poglavlja. Drugi razlog je odeća. Niti je imam, niti mogu da je kupim. Ostatak porodice još ima pristojnu odeću kupljenu u Švajcarskoj. Nosim sinovljeve čizme (dva broja veće) i njegovu staro odelo koje mi je preusko u ramenima; ostalo pripada ili je pripadalo mom bratu i zetu. Ovdje ništa neću moći da kupim. Kažu mi da odelo košta 600 – 800 franaka. Košulja košta 35 franaka. S ovim što imam mogu tek da preživim. Pretpostavljam da nisam razmenio više od 100 reči s bilo kim otkako sam stigao ovamo. Najveći deo vremena provodim ispružen preko dva kreveta, okružen brdom zabeleški. Izlazim iz kuće u 12.22 i idem uvek istim ulicama, kupujem *Daily Mail*, koji čitaju moj brat i supruga, i vraćam se. Uveče isto. Jedanput su me odveli u pozorište. Zvali su me jednom na neki banket kao profesora ovdašnje više škole, a sutradan sam od njih primio zahtev da priložim 20.000 ili 10.000, ili čak 5.000 lira za ratni zam. Moram kupiti odeću, pa mislim da radi toga moram otići u Dublin.

Pored ovoga, moje dvoje dece nije spavalo u krevetu otkako smo stigli. Spavaju na tvrdim sofama, a ovdašnja klima je od jula do septembra veoma neugodna.

Najzad, menja se devizni kurs. Dok je funta (engleska, ne američka)¹⁹ bila na 100 ili 90, mogao sam izaći na kraj s ovdašnjim cenama jer sam imao englesku valutu. Danas je funta na 62 i moj zet (koji radi u ovdašnjoj banci) kaže da pada zbog izvesnih trgovinskih manipulacija, inače niko ne bi mogao kupovati po tako visokom kursu. Ako spadne na 50, neću moći opstati. Kada bih otišao u Švajcarsku, ne bih mogao izdržavati i sebe i porodicu; osim toga, ne volim da se vraćam. Cene su ovde 8 do 10 puta veće u odnosu na 1914.

Mogao bih ovde davati časove (mnogi su to očekivali od mene), ali neću. Imam posao u onoj školi koju je vlada sada unapredila u rang univerziteta. Moja plata je oko 3 šilinga po času za 6 časova nedeljno. Daću otkaz jer gubim vreme i živce.

Ovde ne mogu da nađem stan. Za to treba imati ček na 20.000 ili 30.000 lira kao zalog.

Zato nameravam da provedem tri meseca u Irskoj da bih napisao *Kirku* i završetak knjige. Vratio bih se ovamo s porodicom u oktobru (ako nam neko u međuvremenu nađe stan) ili, ukoliko ne, sam, da bih je završio.

Moja finansijska situacija je sledeća: 25. juna ću primiti 62 funte i 10 šilinga,² a ukoliko mi moj njujorški izdavač pošalje predum od 25 funti, nadam se da kada tih 87 funti potrošim, 25. septembar, kada ću dobiti još 62 funte i 10 šilinga, neće biti daleko. Moja žena i deca mogli bi boraviti u Golveju. Mogao bih i ja, ili možda u Dublinu. Naravno, nemiri u Irskoj ne idu u prilog odlasku tamo. Možda postoje i drugi razlozi. Ali, ne bih mogao otići u neko mesto na moru u Engleskoj, jer bi to bilo preskupo. Ako mi to uspe i ako se Vi zateknete u Londonu krajem juna, predpostavljam da ima nekoliko stvari koje bih mogao učiniti, na primer, da se nađem sa svojim zastupnikom. Šta Vi o tome mislite? Moram knjigu završiti na miru, pa makar rasprodao nameštaj koji ovde imam.

Nadam se da su Vam *Heliosova goveda* bezbedno stigla, a poslao sam i u London i Njujork. Jutros sam bio poneo još jedan primerak. Najgore je, bojim se, što se Linati može naljutiti na Vas. Juče sam mu pisao preporučenom pošiljkom da ću večeras biti u Sirmionu i spomenuo sam Vaš predlog da se sretnemo!

Jeste li videli *Poesia-u* ili da Vam ja pošaljem?²¹

Nadam se da je gospođa Paund i dalje dobro. Šteta je što sada nema načina da dođem, ali možda je i bolje; u slučaju da se ono drugo putovanje ostvari, susrešćemo se u pogodnijim uslovima.

Javite mi što pre da li je poglavlje bezbedno stiglo.

Uz veliko žaljenje i mnogo pozdrava, iskreno Vaš,

Džejms Džojs

P. S.: Ovo je veoma poetsko pismo. Nemojte pomisliti da je to prefinjeno sročena molba za staru odeću. Treba ga čitati uveče kada jezerski talasi ritmično zapljuskuju obalu.

12. novembar 1937.

Pariz

Dragi Paunde, možda ste do sada već primili pismo od gospođe Dajer.²² Kada sam pre nekoliko dana razgovarao s njom, rekla je da će Vam pisati. Izgleda da je izdala samo 12 od 22 Purlselove sonate (ako su to sonate), ali radi na izdavanju ostalih i jednog dela Bartokove muzike. Rekla je da će Vam poslati 5 ili 6. Ovih dana treba da posetim njenu štampariju, pa ću spomenuti radio. Ali, svakako je i njoj samoj to palo na pamet. Da li je išta od toga vokalna muzika za bas? Ako jeste, možda bi Đorđo² mogao to otpjevati na radiju. On nastupa sledećeg utorka u 7.45 na *Poste Parisien*, ali, naravno, mora da peva ono što su mu odabrali. Spomenuću joj to kada se sretnemo. To je bogata Australijanka koja je izdala veliku zbirku Kuprenove muzike. Pokušao sam da je zainteresujem za predstevu *Norme* u starom Rimskom teatru u Oranžu (idealna opera za takvo pozorište) s njenom zemljakinjom Mardžori Lorens (iz Pariske opere) u naslovnoj ulozi, Salivenom u ulozi Polionea i Kardučijem (možda ste ga upoznali kod mene) kao dirigentom. Plan je propao. Mislim da je uloga bila preteška za Lorensovu, no bilo kako bilo, gospođa Dajer je otišla za Australiju. Na tome je i ostalo.

Ako želite da pokušam još nešto za Purlselu i Vas, rado ću se potruditi. Da li biste me mogli upoznati sa Gerhartom Hauptmanom? U mladosti sam u Dublinu preveo (!) *Mihaela Kramera*, komad koji još uvek veoma cenim. Možda bi mi učinio čast i zadovoljstvo da ga potpiše – mislim, svoju knjigu, a ne onaj moj grozni prevod u dobroj nameri; njega je na prevaru kupio neki Amerikanac, pretpostavljam za nekog mog obožavaoca među rodbinom u starom gradu. On je Vaš sused, ili je to bio, i čini mi se da ste mi rekli da ga poznajete. *Cordialement votre*,

Džejms Džojs

T. S. ELIOTU
1. januar 1932.

Pariz

Dragi Eliote, ne zamerite ako je bilo zastoja u mom radu i prepisci. Proživio sam teške dane telefonirajući i šaljući telegrame u Dublin zbog oca. Na moju veliku žalost, umro je u utork. Bio mi je veoma privržen, a to što toliko godina nisam bio u Dublinu da ga obiđem, samo uvećava moj bol i kažanje. Stalno sam ga zavaravao da ću doći i neprestano sam se dopisivao s njim, ali neka slutnja, u koju sam verovao sprečavala me je da odem tamo ma koliko da sam to želeo. *Dablinci* su tamo zabranjeni 1912. po svetu jedne osobe koja me je tada uveravala u svoje veliko prijateljstvo. Kada su, protiv moje volje, moja žena i deca otišli tamo 1922, bili su primorani da beže da bi sačuvali glavu ležeći na podu vagona, dok su suparničke stranke pucale jedna na drugu iznad njihovih glava, a u skorije vreme sam doživio zlobu i izdaju ljudi prema kojima sam se sasvim prijateljski poneo. Osećao sam da tamo ne bih bio bezbedan, a i žena i sin su se protivili mome odlasku.

Poslednjih dana sam veoma utučen i osećam da više nema sirotog srca koje mi je bilo odano i iskreno.

Pripremiću kraj prvog dela posle odmora od nekoliko dana.

Čuo sam za Vaše naimenovanje na Harvardu. Šaljem Vam svoje čestitke, ukoliko Vam je taj posao ugodan, i nadam se da će gospođu Eliot i Vaš pratiti sreća ove godine. Iskreno Vaš,

Džejms Džojs

18. decembar 1933.

Pariz

Dragi Eliote, hvala vam za pismo, ali ne »izgleda« da je poništena zabrana izdavanja u Sjedinjenim Državama. Zaista je poništena. Imam kod sebe izveštaj advokata (100 štampanih str) i sudjinu presudu, nekih 12 strana. On kaže da je njegova presuda isto tako pravno valjana kao i presuda sudije i porote, budući da su se obe strane složile da on sam donese presudu. On traži da se njegova odluka zavede u sudski registar. Tri četvrtine teksta je objavljeno u *Njujork Herald Tribjunu* od 7. decembra. Odmah posle izricanja presude, federalni javni tužilac je ustao i izjavio da s velikim zadovoljstvom prihvata sudjinu odluku i da se neće žaliti višem sudu. Optuženi, Serf, tada je izjavio da će izdati knjigu s opisom sudskog procesa (pretpostavljam nešto nalik na *edition definitive Gospođe Bovari*) 19. januara sledeće godine.

Mojim pravozastupnicima nije sasvim jasno šta su od njih tražili. Nije ni meni. Rekao sam Vam da imam sva autorska prava i svojinska prava u Engleskoj.

En somme, polovina engleskog govornog područja je kapitulirala. I ona druga će, pošto *Leo Britannicus* nekoliko puta zastrašujuće zableji – kao što uvek biva.

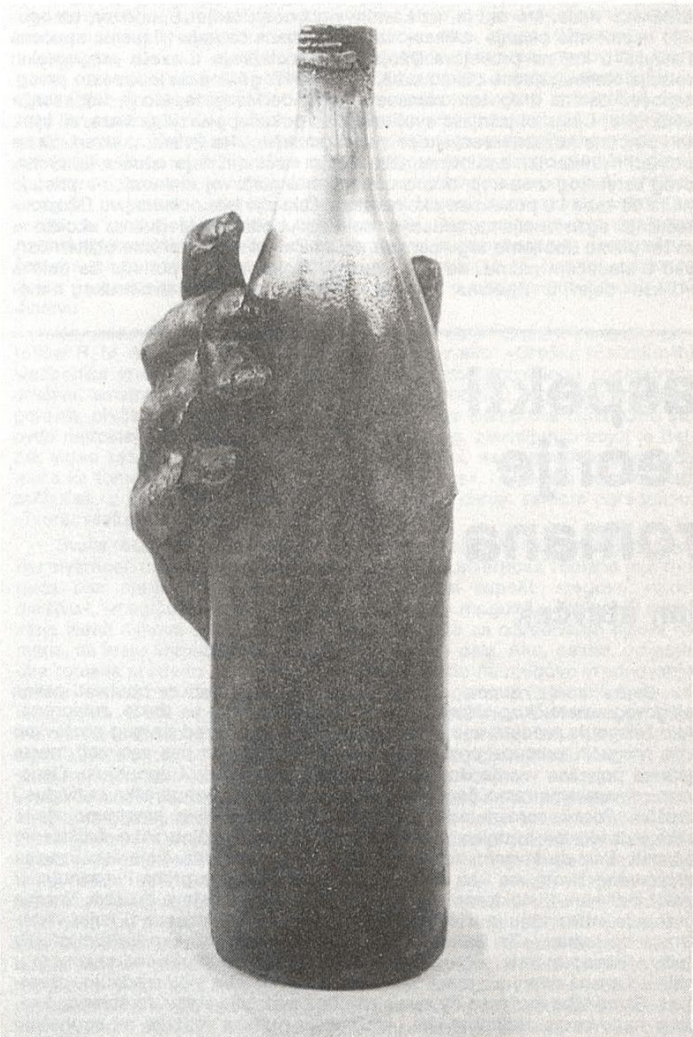
Zao mi je što nećete dolaziti ovamo. Bilo kako bilo, želim Vam srećan Božić i mnogo sreće u sledećoj godini. Iskreno Vaš,

Džejms Džojs

Prevod s engleskog:
NOVICA PETROVIĆ

NAPOMENE:

- 1 William de Morgan, *Joseph Vance*, New York 1906.
- 2 Ernest Boyd (1887-1946), američki kritičar rođen u Dublinu.
- 3 Džejms Gibbons Huneker (1860-1921), američki esejist i kritičar.
- 4 Harijeta Šo Viver izdala je *Portret umetnika* u Engleskoj 1917. Ubedena u Džojsovu genialnost i dirnuta njegovom situacijom, počela ga je novčano pomagati, u početku anonimno.
- 5 Šaljiva pesmica od pet stihova koji se rimeju po shemi a b b a (prim. prev.).
- 6 Džojs je za dijaloge u *Portretu* koristio citice umesto navodnika.
- 7 U ovom časopisu je *Portret* izlazio u nastavcima tokom 1914-5.
- 8 Viverova je tek jula 1919. saopštila Džojso da je ona taj darodavac.
- 9 Džon Kvin (1870-1924), njujorški advokat i mecena.
- 10 Grant Richards, izdavač *Dablinaca*.
- 11 Viverova i Paund su nagovorili Edvarda Marša da plati troškove operacije oka.
- 12 *Egoist* i *Little Review*.
- 13 Diego Agnel, »Un Romanzo di Gesuiti«. Džojsov prevod ovog članka pojavio se u *Egoistu* februara 1918.
- 14 Edvard Martin (1859-1923), dramski pisac, jedan od osnivača Irskog književnog teatra.
- 15 Dž. T. Grejn (1862-1935), istaknuti dramski pisac, pozorišni kritičar i režiser.
- 16 Verovatno Klement Šorter (1857-1926), engleski kritičar.
- 17 Ezra Pound, »L'Homme moyen sensuel«, *Little Review*, septembar 1917.
- 18 T. S. Eliot, *Prufrock and Other Observations*, London, 1917.
19. Izrazi reči, aluzija na Paundovo prezime (prim. prev.).
- 20 Od Harijete Viver.
- 21 Džojsova pesma »A Memory of the Placers in a Mirror at Midnight« objavljena je u časopisu *Poesia* aprila 1920. u Milanu.
- 22 Lujza B. N. Dajer, Australijanka, muzički mecena.
- 23 Džojsov sin.

miša cvećičarin, skulptura